

çer ystyniň, proletarlarb, birikkleger!

A. J. DOSOV

1930-1931 ÇЫLDA
NATSЬONAL RAJONDORDA
SOVETTER TUDAR KAMPANIJANЬ
ӨTKYRERI

К. ФИЛАТОВ көсүрген

94455

Алтайская Область
БИБЛИОТЕКА

SSR SOJUZЫNDA ÇURSAGAN, KANCA UK ALBATЬGA
BICIK BAZЬP CЬGARAR TӨS ÇERI — TSENTRIZDAT
MOSKVA

1930 ÇЫL

Sovetter tudarında tös izi.

Bu çylgь Sovetter tudar iş aldьndagь çьldardan başka taпьktu iş volьp çat.

Kanса milion işmekci klas alvatьla, kanса көр kol'xostьn turgan — emdi мынаң arьda kol'xostьn cleni volor ulustar-la, vaza onco kol kycile çatkan-darla birge — komunistardьn partijazь, artkan kalъan gorodto, deremnede kapital vudyly nemelerge kaj-galь çokton oo tavarta bazar iş işter turu, eң ozo tavarta vazьp çogьltatan neme kulak-vajlar volьp çat. Nurgu'aj kollektivizatsija iş-kerek azьra, kulak-vajlardь klas aajьnca orдь çok edip, onь çogolтьp alza ol tuzьnda bistin çeri çurtьvьsta kapital vudyly nemeler ojto tirgisip өndөнөр деп izeneri tort çok volor.

Bistin em turgusa tös iştegen izibis—uur indu-strijavьсть işter vudyrip salar kerek, emeze çarttar ajtkanda — uur promьşlenostь işter vudyrip salar kerek. Çaan Sovxostor işter vudyrip salar kerek, kanса milion çoktulardьn, ortoçatkandardьn өrөкө-lördi kol'xostorgo birikrip alar kerek, mundьj çaan iş, bistin mal-aş hozjajstvozьn ozogьzьnan tort başka kivultar iş kerek, mundьj tuzьnda iştelip byder caktu volдь; turgan başkaruzь proletarij alvatьnьn idezile başkargan keregende, kacan çeri çurtьvastь sotsьjalizmньn industrijala işter başkargan kere-gende volдь.

Ol işke çava bister mundьj iş vudyrip işteer arga-zьndu volдь—bicik biljk yuredy kereginde kyl'tura-

ның революцияны едер болды; баштапкы ууредиле албатаны оңсозын ууредерине баштады. Албатыны би-
чик билкке ууредерине канса көр мундагъ шкoldor,
бичик късыгар туралар, волнитсалар, жасла, курсак егер
черлер, оңоң-до өскө неме көр иштеп бudyрdis,
емди тынаң агъ канса көр неме иштелip бyдер. Со-
вет чуртта канса көр, кол кыциле чаткан албатыга ту-
залу чаан иштеер иштелip бyдyp турu.

Bistin Совет чуртубыста сotsьjalizmның, вазa хоз-
jastвоның, вазa бичик билккe ууредy керегенде ол
krezi чаан иштеp турген иштелip өсyp турганын, мун-
ды нeменeң биc чарт темендеп билер керек; бeш
чыдыктан үчинчи чылында бistin Совет чуртубыста —
иш чок кизилерден бирде кизи чок болды.

Ol иш керекке чава Совет башкарудың ичрезде-
нижайада иш кереге чакшы иштелip турзын деп, вазa
арткан калган бжуракрат, ороош иш баштаар, чагавас ке-
ректерди чок едерге, чаан иш иштелip турu.

Bastra албатының хозjаistвозын өскөртip иш башта-
лып турган керегенде, калың албаты чон башкаруга
оңсозын козо турup, башкарузын турзын деп, ол баш-
каруларды олорго чууктадагына керек болды, округ-
тарды чок etkенде, rajion башкарузын таңыткан ту-
зында, бичик билккe ууредy чадыш иш керекте деремне
чурт өгө көдүгилip город ла тендеzip турар, канита-
list башкарудан биске артыр калган еңи-ди город-ла
деремне башка волгоның емди бистер оны чок едер-
ге иш баштады.

Ol ulu чаан иштерди иштеп турган тузында, бistin
Совет чурттын баштра ишмекчилер, вазa кол кыциле
чаткандар ол чаан изине илберкер активный воляр оң-
созын турузup чат, сotsьjalizmды каршагайнса иштеп
бudyrip алагына оңсозын бар чок арга кыциле, ер са-
пазыла оо тартылып, оны иштеп бudyгyp чат, оо чава
bistin клас өчtyлерди, вазa бistin изибиске кор четtrip

turgandardь таар, онь çok ederine, vaza sotsьjalizm vьdyrer iş tuzunda kandьj kyc cidavas işterdi on-
cozyn çava vazьp, var çok arga cidalьvьs-la sotsь-
jalizmьdь işter vьdyrup turu.

Sovet sojustьn çerende kanca milion kol kycile çatkan alvatь proletarij klaska, kamunist partijaga vaştadьp artkan kalgan kapitalist vьdyly tazь—ta-
mььn ordь çok edip alala, onco alvatьnьң ide kyc
argazьla çava, bistin çurtьvasta sotsьjalizmьdь işter
vьdyrup salar.

Bistin өctyler munь көгүp vilip çat, оньң kere-
gende ol өctyler iştin çaan iştelip turgan tuzьnda,
ol işti yrep toxtodьp salarьna kandьj kandьj ep ar-
ga vedrep albadanat. Bu tuzьnda bistin klas өcty-
leri kalçurapьp turganьn-da sotsьjalizm özüm tuzun-
da, kamdьj tutaktar var volgonda, bis aldьndagьzь-
naң cik çok artьk var çok kyc argavьstь biriktirip,
kanca milion kalьk kol kycile çatkan alvatь, komu-
nist partijaga, sovetterge, çuuk turup, olorgo vaş-
tadьp, sovetter azьra kanca milion kalьk kol kycile
alvatьnь sotsьjalizm işter vьdyrip işterine çava tar-
tar kerek.

Оньң ucun emdi ok өөjde—klastardьn çaan
çeny tartьş tuzьnda, partijanьn cike tys çolь-
naң çajьlgandarьla aldьndagьzьnaң cik çok artьk,
aldьndagьzьnaң tьң, tartьzar kerek, ancadala kyp
kajьль çok tartьzarь on çar çalgьndar-la, oportunis-
tar-la, vaza „Sol çanь çar“ çalgandarьla, Sovetter-
din, vaza kandьj ucuzdenijalardьn, emeze kandьj
hozjastvonьn, politikanьn kampanija iş tuzьnda ol
partijanьn, Sovet vaşkarudьn turguskan çakurudь on
çar, emeze „Sol çan“ çar işter salgandar-la kajralь
çokton tьң tartьzar kerek.

Bu işterden ala көгөрдө bistin bu 1930—31 çьl-
da Sovetter tudar kampanija iş, palitikanьn eң çaan

iş keregi volьp, kol kycile çatkandardьn aldьvьsta mundьj eki çaan kerek turgusьp çat:

1. Sovet sojustьn çeri çurtьnda kanca milion kolkycile çatkan alvatьnь, sotsьjalizmьnь iş ucun, vaştalьp turgan klasovьj өctyler-le kalganci çeny—sogьška, çanьdan oncozьn biriktrip, var çok ijde kycile vararьna velen volzьn. Bu iş kerekti vudyrege vastra partijanьn, sovetterdin çonьnьn orgonizatsijalarь alvьtьnьn ortozynda çajьlta 'çaan iş vaştap işteer kerek.

2. Sovettetge, Sovetter vaşkarar komitetterge çanьdan tudar ulustardь çakşь taldama, iş kerek e turuškađьj, vaj-kulak-la çenişip tartьşkabьj kizilerden tudup, ol çanь tudalgan vaşkarular partijanьn cike tys çoldь vudyrgedij volzьn sotsьjalizmьnьn en çaan iş kerekterdi cidap iştep vudyrgedij volzьn, en ozo veşçьldьktь—tөrt çьlga vudyrerine.

Bu çaan iş kerekterdi iştep vudyrerine, komunist partijaga vaştadьp var-çok vastra kolkycile çatkan alvatь Sovetter tudarьna varar kerek.

Bistin hozjajstvodь sotsьbalizm çol aajьnca, kивultьp iştep turgan tuzьnda, natsьonal keregi kandьj volor.

Bu çuukta kazь, kazь çerlerde Sovetterde, Sovet ucerezdenijalarda iştep turgan kezik işcilerdin sagьzьnda mundьj neme var voldь; emdi turgusa vastra alvatьnьn hozjajstvozьn sotsьjalizmьnьn çol aajьnca kивultьp iştep turgan tuzьnda, Sovetterdin işteer izi çanьs hozjastvonьn iş kerekter volor kerek, natsьonal kerek emes, natsьonal kerek tuura cьgьpkalçat. Mundьj sagьş sьraj çastra volьpçat, onoьp tender volzo, politika çanьnnaң çaan çastra volьp, kacanda çaravas kerek volьp çat.

Proletar diktatura keregenen, baza hozjajstvo — bicik bilik yurepdy iş kerekten, baza bastra sotsyalizmnyñ vudyryp turgan iş kereklerden natsjonal kerekti ыlgap vaşka көгөг volzo, ol tuzьnda çaan çastьra тыrtьk çolga vararьs. Bu sotsyalizmnyñ çaan vudyu iş tuzьnda natsjonal kerek kacanda tuura kalar emes, natsjonal kerek çaan kerek voььnsa altьnda turgan aajьnsa artьp kalçat. „Natsjonal kerek, bastra proletar revoljutsijanьñ kereginen bir völyk keregi volьpçat, proletar diktatura kerekten bir völyk keregi volьpçat“ (Stalin). SSR Sojozьnda bastra alvatьnyñ hozjajstvozьñ sotsyalizmnyñ çol aajьnsa kivultьp iştep turgan tuzьnda natsjonal kerekti çaan kerekke alvaj turgan ulustar, emeze kol'xostьñ izi тыңьp öзyp turgan tuzьnda natsjonal çurtsovetterdi çok eder dep kuucьndap turgan ulustar—politikada ol eki ermek çava karandaş volьpçat, olordьñ çastьra řuyp turgan kereginin tazь tamьr çanьs çerde volьp çat, neede deze—proletar diktaturanьñ төs ucurlu keregin bilbesten, proletar gosudarstvoньñ politikazьñ bilbes kereginen.

„SSR Sojozьnda bister emdi sotsyalizm өөjne кирdis, bister bu өөjge kirgeniske көгө alvatьlardьñ ugь (natsija) çьльp çok volordon ertelej — alvatьnyñ ugь tam arь çaranьp өңзyp turu“ (Stalin). SSR Sojozьnda, Alvatьlardьñ ugь çaranьp өңзyp turganь, 16-ci partçuunьñ cьgargan çөvinen çart көгynip bildirьt, natsjonal rajondorda, oblastarda bu kijnindegi iştelip vudyр turgan izinen, Sovet gosudartsvonьñ vařkargan vařkaruzьnan çart көгynip bildirçat.

Bu çuukta Sovet Sojustьñ четинci respublika төзөlip vydti — Tadzikтың SSR. RSFSR-din çerinde bu çuukta Mardvanьñ, baza Hakastardьñ Avtanom Oblastar төзөldi.

Канса җылдын туркумьна иштеп, бу җыл усина ськан җаан иш иштелип турды, кайда җуртаган ас натыонал албатыга алдынан җурт советтер төзөп берип туратан волгон, Сотсыализмды иштеп выдыгер веҗ җылдын план изинде партија-ла, Совет ваҗкаруу мундыҗ җаан керек тургусть „**ис кереги кижинде туруп калган натыонал Овластардын, Респуб иктардын иш керегин җадар җадьзын карҗагајнса тындыр өнзыдер керек**“.

Сотсыализмның изи таварта вазыр ада өвөконин җадьзын кувультыр турган тузында, бистин җерде класовьҗ тартьзу там агь тынр курсур турган өөҗи вольтр җат, оной ваҗка өскө огомдорьнаң җи келип ол тартьзуга колыҗарьнаң ајьвас, оны усин натыонал керекти бистер там агь тында кичеер керек. Бистин өстылерис натыонал керекти палитиканың җаан кереги деп оо тында албаданьр, биске удра воҗьның өсты тартьзуда, мундыҗ неме таар турат; бир җапыннаң — великoderзавньҗ җевенизим, бир җапыннаң — җурттын воҗьның бирзуйлардын натыонализим. Бистер натыонал рајондорды, натыонал вайлардан, укту төсты сајт вийлардин колынаң сана сагызынаң кагыпса возодьр ајьр салар керек, олордын онда ијдези җок волзын натыонал рајондорда җуртар җаткан җоктуларды, ватрактарды, ортоҗаткандарды бистер ваҗтадыр алыр сотсыализм иш иштеп выдыгерине апарар керек.

Анајтканда натыонал керекти җаан керек водовој турган куусинды, натыонал рајондарда вастра албатыны политика уыредыге уыретпей кезекке оны мунанг туура салыр undулуп салган иш керек, җаистра иштең волгој, ондыҗ иш биске кор җетиргендј креелы иш волор. Ол ондыҗ иш керектер бирзуйлардын натыонист кизилерге вольту волор, олог оны алакојьр натыонал керекти кластардын тартьзу керектен җаан керек edип алыр тургусар, пролетар диктатура керектен җаан керек

edip alala turgusar, ol ondyj kuucyndar, ondyj ermek şuyteler, ondyj sagьstar çanьs bistin öctylerden cьgar, onь ucun partijanьn, Sovet vaşkarudьn orgonizatsijalarь, baza onco kol kycile çatkan çon ulustar ondyj karşu ermek şuylte iş kerekle kyn kajralь çokton tartьzьp, onь çava vazьp çok edip turar kerek.

Оньн ucun:

1. Emdi udavas volor Sovetter tudar kampa-nija iş tuzьnda, vastra Sovet sojustьn gosudar-svoda turgan natsьonal rajondorda bistin parti-janьn, Sovet gosudarstvоньn iştep vudyryp tur-gan Leninньn politikazьn bu iş tuzьnda tam arь onь kalьn çurtka bildirtip, ol aajьnca iş iştep, munaң arь onco iş kerek Leninньn natsьonal politikazьnca volzьn. Ol işti vudyrerge onco natsьonal kolkycile çatkan alvatьnь Sovetter tudar çu-undarga oncozь kelgedij volzьn, ol kalьn çurt-la çava natsьonal vajlardь, şevenistardь olorgo çөpsө-nip turagndardь bu iş tuzьnda olordь ijde salьp tuura cacar kerek. Onco kol kycile çatkan natsь-onal alvatьga sotsьbalizm vudyrip işteer işte em tur-gusa bistin aldьvьsta kandьj kerekterdi iştep vudy-retenin, oncozьn çartap kuucyndar berer kerek, çanь tudular sovetterge, sovetter vaşkarar komitet-terdin clenderine çakşь taldama iş kerekke turuška-dьj vajlar-la çenizip tartьşkadьj aktiv volgon natsь-onal ulustardan tudar kerek.

RSFSR-din çerinde, natsьonal Respubliktarda, oblastarda 1927 çьlda vastra soveterdi tudar yndy ulustardan, Sovetter tudar çuundarga kelgeni 48,7%. Boldь. 1928—29 çьlda sovetterdi tudar vastra natsь-onal ulustardan çuundarga kelgeni 57,7 protsentka cьkть. Buçьlgь çьlda. Sovetter tudar çuundarga

natsьonal ulustar oncozь bargadьj volzьn dep kiceer kerek.

2. Kacan bis natsьonal rajondorda vajlarьn, ьoktularьn ьazar bilip, onьn toozьn cike alьp alza, ol ьerdin uktu ьanьn, ьatkan ьadьzьn ьart bilip alza ьanьs ol tuzьnda Sovetter tudar kampanija iьti cikezinse ььlgьr iьtep vudyrip alarьs. Ol iьti iьtep alarьna mundьj kerekter eder kerek; Natsьonal vatraktar, ьoktular Sovetter tudar ьuundarga oncozь kelgedj volzьn dep, ol ulustardьn ьolьy keler ɵɵjne keliьtre, ьuundь kazь ьerde ьuup alarьn, kandьj ɵɵjde ьuup alarьn biler kerek, toolu ɵzɵktɵrdi, emeze kovь ььktardь aldьna ь sovetter tudar ucaska tɵzɵp iьtep salar kerek, sovetter tudar ulustarga kizi toozьna vojьnьn tɵrɵl tilibile kььrtu bicikter ijer kerek, ьuundarda ajtkan otcodь ol curt alvatьnьn vojьnьn tɵrɵl tilibile ajtkadьj volzьn; iь kerekte sraj kijninde turgan natsьonal rajondarda, natsьonal emegen ulustar sovetter tudar ьuundarga kelgedij volzьn dep, kandьj ep arga taap iьteer kerek; onco sovetter tudar komisijalarga natsьonal kiziden, kizi tudulgadьj volzьn dep kiceer kerek.

Natsьonal rajondarda sovetterdin, sovetter vaьkarar komitetterdin iьtegen iьtin otcot eder tuzьnda, SSSR Sojuzьnda sotsьalizmьnьn iьtep vudyrip turgan iьti oncozьn natsьonal alvatьga ьazar kuucьndap ьart bildirter kerek—ol iьtegen iь vastra SSR Sojuzьnda ьurtagan natsьonal alvatьnьn vudyrgen izi volьp ьat. Sovetterdin otcot ajdar ьuundarьnda, sovetterdi tudar ьuundarьnda onco alvatьga bildirte kuucindajtan, onco natsьonal alvatьnьn iьtegen iь keregi, sanangan sagьzь mundьj nemege enilte tartьp alarь—veьььldьktь tɵrt ььlga vudygeri, komunist partijanьn tɵs komiетtin sentjavr ajdьn 3 kypde ььgьrgan kььrtuzьn vudygerine, em mьna ь arь

sotsyalizmde işteп vudyrip alarına turған çaan ucurlu kerekterdi işteп vudygerinde volzın.

Sovetter tudar kampaniyanı natsıonal rajondorda kanajda işteп etkuger.

1930 — 1931 çyldın sovetter tudar kampanija natsıonal rajondorda palitikanın çaan ucurlu kampanija volıpçat, ancadala vıçıl ol rajondorda көр тапıktu bildirgen iş keregi var volıpçat.

Bistin partıla-la, sovet vaşkarıvıys revoljutsija volgonon veri kanca çyldın turkımnı, ancadala veşçyldıktın vaşkь eki çyında natsıonal rajondardıң mal-aş hozjajstvozın, vaza vicik bilik yuredy keregin tıptkan, onı turgen işteп vudygerine çaan iş көnyktrip vazadı, RSFSR çerенин natsıonal Respubliktarı, oblastarı өзур тıпır турғанı mundı тоodon çart көрөнір çat.

Промышленос izinde — Natsıonal Respubliktarдын, oblastардын, vastra promышеностын predprijatijalarдын 1929 — 30 çylda сыгарған tovar çөөзизи altındagызınан 80 potsentke көптөди, ol promышеностка işteп турған natsıonal proletar ulustын тоозь 60 potsentke көптөди; ol işteп vudyrgen iş RSFSR çerенде işten eki katar artык көр volıp çat. Natsıonal Respubliktarдын, oblastардын çurtta турған promышеностка, 1931 çyldın plan aajınca vereler akca çөөзө 230 protsentke сыгыр çat, vastra RSFSR çerин көрө volzo onda турған vastra promышеноска сыгар akcaзь 180 protsent volıp çat.

Mal-aş hozjajstvo izinde—temdek edip көрө volzo, Kazaktın Avtanom Respublika Sovet Sojустын vastra çerене көрө sovchos төзөп işteп işte en vaşkь çer volıp çat. (Kazak ASSR-de çaan Sovchos-ton 106 Sovchos var, ol sovhostordын işteп турған

çeri on çarım milion gektar volıp çat). Kırımın, baza povolozijadagь Nemetstın Respubliktarь koll ektiv iş keregende nurgulaj kolektivizatsija etken rajondordın vaşkьzь volıp çat. (Oktjabrdın vaştarкь kynine 1930 çьlda vastra kol'xosko birikken çonın toozь 36—40 protsent volıp çat). Natsьonal Respubliktarda, oblastarda oktjabr ajdın vaştarкь kynine 1930 çьlda vastra ɵrɵkɵlɵrdin toozьnan, kol'xosko birikkeni 23 protsent volıp çat, ozodon iş kerekke kijninde turup kalgan natsьonal rajondarda ol kol'ektiv izinde Syrekej çaan iş volıp çat, onda turgan mal-aş hozjastvonь sotsьbalizm çol aajьnca kuvultьp alar iş çatkan çurtьn vaşka temdekty işterine kiliştire iştelip çat. çatkan çadьzь, çandagan uk çanь vaşka keregende kolektivizatsija iş (ancadala mal azraь-la çatkan rajondarda) emeş çьlvaj araj iştelip vudyp turganь ol, onь usun ook ɵkɵrlikterge birigip turganь ol. Ol kanca işterdin vazьnda em turgusa natsьonal rajondordın çerende vajlardь kьstap nele işten ьradьp turganьs, ol iş azьra kezik çerlerge nurgulaj kollektivizatsija azьra vajlardь kьstardan volgoj, onь klas aajьnca tort çok edip çogьltьp turgan.

Bicik bilik yuredy izinde — Natsьonal rajondarda çatkan kanca milion kolkycile çatkandar bu kijnindege çьldarda vojьnьn bicik bilbezin çok edip, oncozь bicikke yurenip aldь. Kanca toolu kolkycile çatkan natsьonal alvatь vojьnьn çeri çurtьnda çaan şkol (Uneversteter) tɵzɵdi kanca natsьonal rajondor vastra alvatьnь vaştarкь bicikke yureder iş vaştadь. Aldьndagь çьlga kɵrɵ şkoldordın toozь natsьonal rajondarda 20 protsentke ɵsti. Bolnitsaga emdenip çadar ulustьn toozь 20% kɵptɵdi, Bolnitsaga emcilerge emdenerge kelip turgan ulustьn toozь 25 protsentke kɵptɵdi, natsьonal çurta kezekke turar

baldardın cadar jasla aldındagь ғыла көго 400 protsentke көптөди. Қаан вақару тузында орус би-
сик билikke алва кып-ла ууредип турган ғыерлерде, ем-
ди Revoljutsijanın кийинде ол ғыерлерде војынн тө-
гөл natsьonal kul'tura өзур ғыат „vytken vyduyzinde
sotsьalizmнн, kebedelende natsьonal“ (Stalin).

Bjudzet keregi. Natsьonal rajondordın vjudzedi
aldındagь ғыldardan 1929 — 30 ғыlda 42% өсти
vastra RSFSR-din vjudzedinin ол ок ғыlda өскөни
36 potsent volьp ғыат, natsьonal ғыurtsoveterdin ki-
reltege кирer akcaзь, сыгьнга сыгар сыgaltазь aldып-
dagь ғыldarga көгө eki takьp көптөди. Partijanн-ла,
Sovet вақарудын веşыldьктын усини ғыльнда natsь-
onal rajondorda көр ғыаан иш керек vydyrer, ол иш
керек онда турган vjudzedtin кирилте сыgaltазьп tam
арь өңзидип көптөдип ғыат.

Natsьonal rajondordын vastra hozjastvozь, би-
сик билик ууреду керegi, sotsьalizm vyduly иш керектер
tyrgen өзур турган керегенде — Natsьonal Respu-
bliklarda, oblastarda vastra ғыаткан кальк ғыон алвать
politika керegin ғыат таньp, vastra ғыоннн иш кере-
гене каруузьp турузар boldь.

Natsьonal rajondordын ғыери ғыуртында, бу кийин-
деге ғыldarda ғыurt алватьпнн vajларь, ортоғыаткандарь
çoktularь вақка, вақка ыгальp, aldындагызынаң вақ-
ка solьндь; Иш керектен кийинде Сондор калган
кезик natsьонаl rajondorda канса көр ғыерди еejle-
nip ajlandra ғыаткан ғыондь ғыемектер онь бијлер ту-
ратан укту ғыаан vajлардь ол ғыерлерде ғыок etkenis,
ол укту vajлар турган ғыерлерди өлөң едер ғыерлерди,
кыра едер ғыерлерди, кесип ғыаңдан yleştergen, укту
ғыаан vajлардын tudungan иштener ғыөөзини tort айгыp
aldьs, озодон еejlenip бијленген ғыurt ғыерлерден өскө
ғыерге kocьrtkenis, ол кулак-vajлар natsьonal ғыокту-
vatrak ulustardь куданьp айь вазь ғыок ғыемектер

çir turatan volgon. Ol kulak-vajlardь kьstar olordьn ijde sagьn mokodьp ištegen iş, kolkycile çatkan özektөrdө kovь çьkta alvatьga tьş çajьm çadьş verdi. Biske kьstadьp vastrьp turgan klas өctyler — kulak-vajlar, амьграниці tavьş çokton tegin varvaçat, өc volgon sonьda olor nele çyzin arga ep vedregelep biske kor çettrip alarьna albadanьp turat, voььnьn ozodogь çadьzьn ojto neker alarьna, bistinь sotsьal izivistі toxtodьp yrep salarьna mундьj neme таар turat; natsьonal uk alvatьnьn ortozьnda өc salьp olordь voьь voььna өctөştrip turat, natsьonal uk alvatьlardьnь vytken ugь tөzin vaşkalap aньлаştrьp salarьna albadanat, ol alvatь voьь ortozьnda өc neker turup çadeverer volzo, ol tuzьnda kulak-vajla enizip tartьzar iş çok volor dep şуур turgan. Ol өctylerdinь karşu iştinь vazьnda olor voььnьn kolьna mундьj neme kidirip alala, onь azьra alvatьnь vulgar salarьna turat; çoktu uьustьnь vicik vilbes kapaңujga çyrgenin alat, natsьonal yі kizininь kьjn şьraga ozodonь veri çyrip kalgan çaandardьnь sөzinenь, çandagan çaньnanь emdi çetre ajььvaj çyrgenin alat, avьstardь kamdardь, çarьktardь, moldolordь, onon-do өskө Sovet vaşkaruga өctu volgon kizilerdi, burzujlardьnь natsьonlist kizileri-le çava (kontrevoljutsionьj) Sovet vaşkaruga karşu ermek kuucьn alvatь ortozьnda çajt,

Natsьonal rajondorda kezik çerlerde Sovet ucerezdenijalarga burzujlardьnь natsionalist kizileri irip alala, ol kulak-vajlarga voluzьp turgan, bistinь Sovet vaşkarularдьnь kezik ucerezdenijalar işti tьn vaşkarьp vo'vos keregende, emeze onda oturgan işci uьustar çastra iş iştep salza, bistinь өctyler onь alakoььp — bistinь proietar vaşkaruivьska udra, emeze bistinь iştep turgan sotsial işti yrep toktodьp salarga, çazьttu-da, çazьt çokton karşu kereker edip, bister-le çenizip

tartъзыр турат, онын учун emdi өдөр — sovetter tudar kampaniaj iş, klas өстылер-la çaan çeny tartъшту volър өдөр.

16-ci partçunьnda mundъj kerekti көрүр ajtkan edi; emdi turgusa bisterde natsьonal kerekte cike tys çольnan çajьлр турган ukлон бар, vuryuzi velikoderzavnъj sevenizim, vuryuzi deze çurt vajьnъn natsьonalizim, ol uklondor emdi turgusa тьнр турган kreeьy көрөнөт, ol ukiondordъ таар тургань — orustъn kulaktarъ volър çat, natsьonal-dьn vajларъ таар турат, oo kozo onъ таар тургань eski-dee yurengeп biler (intelegent) kiziler, bis bu çaan iş тузында çart biler kerek, ol natsьonal kerekte arъ veri çajьлр тургань, bistin өстылер bu sovetter tudar çaan kampanija iş orto, natsьonal rajondorda çetre bicik bilikke, politika bilbes kolkyci'e çatkan alvatъnъ bu natsьonal politikaga karşu iş көrek-le vьlgap, sovetter tudar çuundarga, sotsьalizm vudyger iş kerekterden işteşpezin деп albadanъr karşu iş işteer volor.

Natsьonal rajondorda sovetter tudar kampanija iş keregende vaşka тапъktu işteler izi bu boldъ, natsьonal rajondorda sotsьalizimnъn iş keregi tyrgen öзүр турганьn vazьnda vastra alvatъ çon politika keregin bilip, kanca kol kycile çatkan alvatъ onco irkin işteп turu, partijada, sovet vaşkurularda turup işteп турган төs işci ulustarъ natsьonal çurt voььnъn kizilerden emdi бар volър çat, ol natsьonal işci ulustar klas өстылер-le turyzip, çenezip turuşarъna tazьp kalgan, taldama bek sagъшту kiziler volър çat, — mundъj neme vardьn keregende natsьonal rajondorda emdi keler sovetter tudar kampanija işti çakşь işteп өtkyger ep argazь бар volър çat, oo çava klas өстылер-le çeny tartъş, тьнр турган өөjde, şovinis vudyly nemeler тьнр, biske karşulanъr tur-

gan ööjde, partijanьn, sovetterdin kezik çurt, çerde turgan ucerezdenijalar koomoj, iştep turgan keregende, natsьonal rajondordьn toolu çerlerde bicik bilik uyredu — kul'tura keregi tьnьvagan keregende— sovetter tudar kampanija işti iştep vudyrip alarьna yzeri tutaktu kucyу volьp çat.

Ol kyc işteer tam arь kyc volьp turgan volzo natsьonai rajondorda turgan partijanьn, sovetterdin orgonizatsijalarь aldьnda iştegen izinen tьnьda sovetter tudar işti tьnьdar kerek. Sovetter tudarьna velettener işti kalьn çurtьn ortozьnda işti tam arь tьnьda vaştap işteer kerek.

Bu işti işteer tuzьnda vastra sovet sojustьn çeri çurtьnda sotsьalizmьdь iştep vudyrip turgan çaan kerekterdi kuucindap bildirterden vaška, ol natsьonal Respublikтьn, oblastьn çeri çurtьnda sotsьalizm iştep vudyrer iş kerekte, baza hozjajstvoda kandьj iş kerekterdi vudyrerge, baza kul'tura keregende kandьj iş kerekterdi vudyrerge, ol çeri çurtьn cidal sagьna kiliştire iştep turgan iş kerekterdi oncozьn sovetter tudar alvatьga kuucindap bildirter kerek.

Altьndagь Sovetter tudar iştin—çakşь çamanьn, natsьonal rajondordьn—vaşkazьn, ajьktap көгөр kerek.

Natsьonal rajondorda kolkycile çatkan alvatь, çonпьn — politikanьn iş keregene karuuzьp, aktiv volьp turuzar boldь, sotsьalizm iş kerekte vudyrip iştegen çaan izi var boldь, ol ortodo iştep turgan izinde kycina, uirьna көгө — natsьonal rajondordьn kanca milion kolkycile çatkan alvatьnь, sovetter tudarьna, em turğusa sotsьalizmньn iştep vudyrer çaan iş kerekterdi vudyrerine, ol iş kerekke var çok arga kycile turuzarьna oncozь bir tene turarьn emdi cart көгynip turu.

Bastra çonnъn aktiv volьp turganъn, Sovetter tudar kampanija iş kerekten ol aktiv voյъnca çakşь işteşsin dep, oo oncozъ turgadъj volzъn dep, bister em-le turgusa çaan iş baştaar kerek. ol iş tuzъnda natsъonal rajondorda aldъndagъ sovetter tudar kampanija tuzъnda kandъj çastra iştegen iş keregi var volzo, emeze çozoktu çakşь iştegen keregi var var volzo onъ ajьktap vilip alala işteer kerek.

Natsъonal rajondorda altъndagъ sovetter tudar kampanija tuzъnda iştegen iş keregende-de, politikazъnda-da çastra iş kerekterde, çedekpesteri katap volvozъn dep kiceener kerek.

Ol çedekpesterdin çaanъ vu; çastra iştin çaanъ— on çar çajьp, iştegen izi, oportunistardъn çolъ-la volgon, өctyler-le tartъpaj, tys cike çolъnan çajьp barganъ. Sovetter tudar komisijalardъ төzөөr tuzъnda, kulak-vajlardъ yn çok eder tuzъnda, sovetterdin c'enderine ulus көstөp adap turgan tuzъnda, onon-do өskө iş kerekterde bistin өctyler-le kulak-vajlar-la çnezip tartъpaj, oo çөpsinip, çaçьr çьrgeni var boldъ, ol ondъj çaman iştin vazъnda altъndagъ sovetter tudar kampanijada kezik natsъonal rajondorda bistin өctyler, kulak-vajlar emeze olordъn koltьk-cilarъ sovetter tudar komisijalarga, çurt—sovetterge, clen volьp kirgiler kaldъ, emdi temdek edip aьp көrөli; kavardin-balkar dep oblasta sovetter tudar komisijalardъ oncozъn şinziler көrgөн kijninde, ol komisijalardan biske өcty kizilerden 12 protsent cъgar-gan. Adьgej dep Avtanom oblasta, vastra sovetter tudar komisijalardan cъgarganъ 36 protsent boldъ. Kalmьkтың Avtanom oblasta tudulgan sovetterde „argalu“ ulustardъn тоozъ aldъndagъ cъldardan көр-tөj verdi. Bu çastra iş neneң boldъ? Kezik natsъo-nal rajondorda өctyler-le, kulak-vajlar-la çeny-tartъş çok volgon, tys cike çoldon çajьp vardъ, ol çurtta

turgan partijanь, sovetterdin, orgonizatsijalarь ko-
moj işter turgan, vaj-kulaktar-la onon eskø-de øcty
nemeler-le kajralь çokton тың tartьşkanь çok volgon,
виçьlgь sovetter tudar kampanija iş tuzьnda ol on-
dьj çastra iş volbozьn dep, vatraktardьn, çoktular-
dьn, baza kol'xos clenderiniң ortozьnda çaan iş işteer
kerek, төмөн turgan natsьonal rajondorda, partija-
nь—sovetterdin orgonizatsijalarga kizi ijip, var çok
cidalьla olorgo voluzьp, onь тындар kerek.

Ekenci çedekprezi mundьj — Ertengi kynde kol'-
xostьn cleni volog aldьnan çatkandarga, baza orto
catkandarga çaanan көгүp, olordьn ortodo kiceep iş
iştegeni çok volgon, ol ondьj komoj iş Кыргыз,
Суваş, baza Degestannьn kezik rajondorda volgon,
ortoçatkandardь bistin izinen tuura ijide salьp tur-
gan kerek, „sol canь çar çajьlgan“ iş volьp çat, ol
iş kerek vaj-kulak-la tartьşpas oo çøpsenip turar
oportynistardьn iş keregene kozьlp natsьonal kulak-
vajlarga viski udra karşu iş kerek işterge voluşkan
kreely volьp çat.

Усinci çedekprezi mundьj — sovetter tudar iş
kerekke kolkycile çatkan natsьonal yj ulustardь çava
tartьp ol iş keregenen iştedip, çuundarьna кьсьг-
гань çok volgon. 1927 çьlda sovetter tudar çuun-
darga natsьnal yj ulustardьn kelgeni 29 protsent
boldь, 1928-29 çьlda sovetter tudar çuundarga kel-
geni 42 potsent boldь bu iş viske çart көргьsip-
çat, ozo-do кьjьn şьraga çьrgen natsьonal yj ulustar,
çonьnь politikanьn keregine yуrenip oo kozo turu-
zip işteşer boldь, çe onda-da çok, natsьonal yi ulu-
star sovetter tudar iş keregine oncozь turuzup işte-
şip turgan dep ajdarga volbos, onь usun
bu iş emdi turgusa politikanьn çaan iş kerekke
vodolьp turgan-da, vis munь çart biler kerek, nat-
сьonal çurtarda kulak-vajlar natsьonal yj ulustardьn

ozo-don veri kьjn ырага сургенin, bicik bilik vil-bezin vilip, olordь воjьньн karшу ermek sөzine kid-rir sajkaktar аль partijanьn, sovet baskarudьн кандьj baştap iştegen izine udurlazьp tartьzьp turatan, ol işt kerekterdi yrep salar evin bedregelep turatan, kollektivjzatsija kerek тыньvazьн деп, kol'xostorga çon ulus vjrkpezin деп, yj ulustar azьra kular-vajlar көp karшу işt kerekter iştedi. Bu işt tuzьnda natsьonal yj ulustarga, var çok arga kyci-le voluzar kerek, bicik bilik yuredy keregin, çadar çadьzьн өңzyderge, poli-tikaga yuredip alarga, bastıra kol kycile çatkan nat-sьonal yj ulustar bu emdigi sovetter tudar kampra-nija tuzьnda bistin partijaga vaştadьp aktiv volьp turuşkadyj volьн.

Tөrtөnci çedikpezi mundьj — ulustardь yп çok eder tuzьnda çaan çastra işt etkeni var boldь, Ka-vardin-balkardьн çerende, Kazaktardьн çerende, kьr-gьstardьн çerende, komi деп çerde, Kalmьktьн çeren-de, kezik natsьonal rajondorda yп çok etken kizi-lerdin vala vilezin yнды volьp artьzьp turatan volgon, vaza yп çok etken avьstardьн, kamdardьн, çarьktardьн, moldolordьн vala-vilezin yнды volьp artьzьp turatan, onon vaška yп verbes yп çok volgon kizilerge yп verip, yнды edip turgusup tura-tan volgon, ondьj çastra işt kerekter munan aь tort çok volor kerek.

Bezenci çedikpezi mundьj — Ustygi turgan sovetter vaşkarar komitetterden, vaza sovetter tudar ko-misijalardan vaşkaru kol salazь төмөн natsьonal çurt sovetterge, өзөktөрге, vjurakrattьн kolsala vaşkaru boldь, oncozь caazьn-la vaşkarьp turatan volgon, emdigi sovetter tudar kampanijada ol bicik caazьn kolsala vaşkaruzьн çok edip alarьna natsьonal rajon-dorga, çurt sovetterge, өзөktөрге, kiziler ijip işt, ol kiziler azьra vaşkarar kerek.

Altıncı çedekprezi mundıj — sovetter tudar kampanija işten profsojustar, baza turgan ucerezdenijalar çajylta caan işten, işteşkeni koomoj boldı, profsojustıñ orgonizatsijalar baza ucerezdenijaları, natsıonol rajondorda sovetter tudar izine, ol iş kerekten iştezerine, kazañ boldı, kezikleri ol rajondorga caazın çakarı bicikter ijele otrıp kaldı, buçylgı sovetter tudar kampanija izinde profsojustardan ucerezdenijalardan iştegen izinde ondıj kılık çok volzın, ancadala profsojustar natsıonol çurt albatıga kerek volıpçat, proletar ijdezin kergysip, olorgo voluzar kerek, başka, başka ucerezdenijalar, başkarular, sotsıalizm iştin kanca kreezi iştelip vydyp turu, sotsıalizm işterge kandıj iş işteer kerek, oncozın kalın çurtı albatıga bildirtip çarlar kerek, sovetter tudar işte, onco albatıga çajylta caan iş baştap, işteer kerek, onojıp sovetter tudar işti çakşı çozoktu etkıyıp alarıs.

Çetinci çedekprezi mundıj — sovetter tudar kampanijaga başkarı iş çapınnan, iş kerek çapınnan, beletengeni koomoj boldı: sovetter tudar ucaskalardı tözöp iştegeni koomoj boldı, çuun çuular çerlerdi, turalardı belettep iştegeni koomoj boldı, çurt çerlerge sovetter tudar ezely instruksijanı, otcot bereten, kandıj formolordı kıscırtı bicikterdi bergeni tutaktı boldı, vojınnıñ təröl tilibile bergeni koomoj boldı. Sovetter tudar çuunga vararıs ysak-va, çuuk-va ol çuun çylı turada volor-va, emeze sook çerge kalıtırıp çuulatan-va çuunga kelzin dep kıscırtı bicikti bilbes tapıvas tilile kelgeni çakşı-va, emeze ol kıscırtı bicik bilip, tapır vajınnıñ təröl tilibile kalgeni çakşı-va — bu iş kerekter sovetter tudar kampanijada ucırlı caan kerekter volıpçat, ol oncozı çakşı çol aajınca iştelip byder volzo çuundarga çuular uluzı-da köp volor.

Emdigi sovetter tudar kampanijany, sovet başkaru altındagy çyldardan başka ötkyryp çat, sovet başkatudny, çany bek taçanar tajagy kol'xostorga birikken ulustar emdi bar volyp çat. Sovetter tudar iş tuzynda ony biler kerek, çany tudular sovetterge, sovetter başkarar komitetterge, kol'xos kizi erden clenine tudar kerek. Natsyonal rajondor kol'xos çolna çany vazar kirip turgany volyp çat, ony ucun bu ucurlu çaan kerekti sovetter tudar tuzynda syrekej kiceer kerek.

Natsyonal rajondorda, alvatynny sotsyal hozjajstvozy özyr tynyr turganda, ol izine işter turgan natsyonal ulustary emdi baştapky proletar kiziler volyp, ondyj proletar ulustar emdi natsyonal rajondorda bar volyp çat, proletarij bolgon natsyonal kiziler, natsyonal deremne çurtta sovetter tudar kampaniyy tuzynda oncozy kozo işter turar kerek ol deremne çurtta catkan kolkycile çatkandardy işmekci klas alvatyga başattыр, işmekci-le krestijany ortozynda birekken sojuzny, tam arь bek etsin, proletar alvatynny natsyonal deremne çurtka, proletar ijdezi ötsin dep, kanca çaan iş baştap işteer kerek, ol işti ancadala sovetter tudar kampanija iş tuzynda, vajkulak-la tьrtьzu iş kerek tynyr turgan ööjde, ony işter tьnydar - kerek ony işterge mundyь kerekter bydyrer kerek; çurt deremne işter turgan, partiya-la işmekli klastyn ijigen 25 myn işmekci kiziler bar bolzo, onon-do ösko işmekcilerdi natsyonal çurtta turgany, bu sovetter tudar iş kerekke çava tartыр işteder kerek ol ok iş aajьnca gorodtyн profsojusstardyn orgonizatsijalary natsional deremnelerge, özөktөрге şeftyn işmekci brigadalar ijier kerek, olor sovetter tudaryna voluşsyn, proletardyn kanca bar er argazyn taar natsyonal deremne çurtka voluzar kerek, sovetter tudar iş tuzynda çajьlta çaan iş baş-

tar kerek, војъ војън адаркаşьр късьрту митинг
çuundar eder, sotsyal mərəj eder, vaza kezik çerde
işke cldavaj turgandardь oo voluzьr, onь ɵrɵ tartьr
turar kerek.

Bu sovetter tudar kampanija iş tuzьnda nenende
artьk kiceer işter izi, iş kerek çanьnna-da, politika
çanьnna-da — vatraktardьn, çoktulardьn ortoьnda
işteer kerek, ol işti munajda tьndьr işteer; çurtsovet-
terde, kooperativtarda turgan çoktulardьn grupalar
azьra, aldьna vatraktardьn çoktulardьn çuundarьn
çuur kerek, ol çuundarga kol'xostьn celderin, vaza
biska çuuk turgan aktiv volgon orto çatkandardь
късьrar kerek bu sovetter tudar kampanija tuzьnda
turgan çoktulardьn grupalarьn tьndar kerek, olor-
dьn iş keregin көnyktre vaşaar kerek, çoktulardьn
grupalar çok volgon çerlerde, çanьdan grupalar tɵzɵr,
olordьn iş keregin vaşkarьr işteder kerek. Çoktu-
lardьn çuundarьnda çanьs sovetter tudar işke ka-
malu kerekterdi tavьzar emes. vatraktardьn, çoktu-
lardьn aktiv volьr pəlitika keregeni karuuzьr tur-
ganьn. SSR Sojuzьnda vastra alvatьnьn işter vudyrip
turgan sotsyal iş keregin bilgedij volьn, onь çarttar
bildirter kerek, ancadaa natsьonal rajondorda kolek-
tivizatsija ɵkyrer işti tьndarьna, artkan kalgan kulak-
vajlardьn tazьl tamьrьn çok ederge, onь klas aajьnca
çogьltьr salarьna, ol iş kerekterge onco işteşkedij
volьn, onь çart bilgedij volьn; kolektivizatsija
keregende çanьdan çaan iş kerekten tьnda işteşsin
dep, var çok kycile ol iş kerekke albadanzьn dep,
işteer kerek. Kanca көp çoktulardьn, ortoçatkanda-
rdьn turgan ɵrɵkɵlerin kol'xostorga kidirerin, emeze
çanьdan kol'xostor tɵzɵr alatan iş, emdi mьnaa aь
onco çerde vazalar kerek, kolxostordьn tuzazьn,
kol'xostorga kandьj çeniltiler var, kol'xosko kirgen
kizi kanajьr çakşь çadar, onь vatraktarga çoktularga

kuucindap berer kerek, olor onь çartap vilgedij vol-
zьn. Batraktar çoktular, ortoçatkandar-la birge volьp
тънда işteer volzo natsьonal rajondorda iştelip
vudyp turgan sotsьal izivisti yerge, oo vuudak
ederge turgan natsьonal vajlardь ijide sa'ьp, tuura
cackaь ol volor. Çoktulardьn, batraktardьn çuun-
darь ancadala kiceep kørør iş keregi; çaь sovetterge
tudar kizilerdi aьktap kørør kerek, ol sovetterdin
clenderine çakşь taldama kizilerden tudar kerek, ol
tudular kiziler batraktar ucun çoktular ucun, emdi
turgan kol'xostordьn, erden volor kol'xostordьn clen-
der ucun turuşkadьj, natsьonal deremnee özektørde
sotsьalizimdь işteer vudyrgedij, partijanьn, sovet vaş-
karudьn çakarı kereklerin tys cike işteer vudyrerine
cidap turuşkadьj kizilerden tudar kerek.

Bu çыlgь sovetterdin iştegen izinin otcodьn ajdar
kampanija sovetter tudarьna çava volьp iştiler, onьn
kereginde bu kampanijanь çakşь vaşkarьp ötkyger
kerek (Sovetter tudar ucaskalardь tözöp turgusarь,
kynin kynge işteer plandь turgusarь). Sovetterdin,
seksijalardьn, upolnomocenьjlardьn, ajtkan otcodь
çava vololo kolьşьp vi'galvazьn, turgan çongo çart,
tanьktu bildirtip alarьna çakşь volzьn dep, sovet-
terdin çaan kørilte izi çakşь volzьn, onco sovetter
tudar. er-de ulustarь, yj-de ulustarь, oo oncozь kel-
gedij volzьn. Natsьonal rajondorda turgan sovetter
munan aь kandьj iş kerek iştejten onь onco ka-
lyь çurt alvatьga çarttap bildirter kerek, ol vudyrip
iştejten kerekterdi a'vatь çon şinzilep kørzin ol iş-
teer vudyrer iştin planь sovetter tudarga çuulgan
çon alvatьnnaң udra kandь çakь'ta keler, oo yzeri
neni kozor, kanca milion sovetter tudar alvatь ol
iş kereterdi aktiv volьp şyuşsin. Ancadala çoktul-
ardь bu iş uzьnda biriktire tartьp, bu iş kereginen
oncozь turuşkadьj volzьn, sovetter tudar kampanija

izene ancadala natsьonal rajondorda bu җaan iş politikanьn җaan ucurlu keregi volьp җat.

Kanca milion kol kycile җatkan alvatsьnьn sagьzь, iştegen izi, kyci-sagь sotsьa'izm vudyrer vaştarkь veştьldьktь төrt җьlga vudyrerinde volьn.

Kanca ka'ьk alvatsьnь vaştadьp sotsьalizm ucun ka'ganci җeңu — sogьška җana tyşpes, belen volьn, partijanьn cike tys җo'ьnan җa'gandarьla kajralь җok tartьzьp onь orдь җok ederine alvadangadьj volьn — ol tuzunda sovetter tudar iş kerekti җakşь өtkyrip alarьs. Kanca milion ka'ьk alvatsь sovet vaşkarudan vaşkarьzьp, ol vaşkaruga turar, tyrgen iştelip vudyр turgan sotsьalizmdь, onon arь turgendenip işter vudyrip alarьs.

Onco kolkycile җatkandar sovetter tudarьna varaldar, bistin sovet җeribiste sotsьjalizmdь işter vudyrer iş ucun turuza'ьk, telekejde kapitalistardь sotsьalizm җeңip vazьn.

RSFSR-din җerende natsьonal rajondorda, sovetterge ulus tudar ezizinnin vaşkazь.

Kolkycile җatkan vaştра natsьonal alvatsь emdigi sovetter tudar kampanijanan oncozь iştezip turuşьn dep, Onco Rosijanьn sovetter vaşkarar төs komitedi nojavr ajдьn 5 künde 1930 җьlda, Avtanom Respubliklarda, Avtanom Oblastarda, Natsьonal okruglarda, Sovetterdin Sezd' җuundarьna ulus tudar ezizi keregende mundьj **җөp turgustь.**

Respublikardьn sezd җuundardь—Avtanom Respublikdьn җerende, Oblastardьn—Avtanom Oblastьn җerende, Okrugardьn—Natsьonal Okrugtьn җerende ol җeri җurtta turgan sovetter vaşkarar komitetteri җuup җat.

1. **Başkırdın Avtanom SSR-da** sezd çuundarga keler delegatardь, gorodtın sovedinen, oo çuuk çatkan gorodton başka deremnelerden, sovhostordon, fabrik zavodton sovetter tudar 2000 kiziniñ vazьna bir delegat tudular. Rajonnıñ sezd çuundarьnañ 10.000 kiziniñ vastra çurt toozьna bir delegat tudular.

2. **Burjat—Mongoldın Avtanom SSR-da**, sezd çuundarga keler delegatardь, gorodtın sovedinen, oo çuuk çatkan, gorodton başka deremnelerden, sovhostordon, fabrik—zavodtan, sovetke tudar 500 kiziniñ vazьna bir delegat tudular. Rajonnıñ sezd çuundarьnañ 2500 kiziniñ vastra çurt toozьna bir delegat tudular.

3. **Degestannın Avtanom SSR-da** sezd çuundarga keler delegatardь gorodtın sovedinen, oo çuuk turgan, gorodton başka deremnelerden, sovhostordon, fabrik — zavodton, sovetke tudar 1000 kiziniñ vazьna bir delegat tudular. Rajonnıñ sezd çuundarьnañ 5000 kiziniñ vastra çurt toozьna bir delegat tudular.

4. **Kazaktın Avtanom SSR-da** sezd çuundarga keler delegatardь gorodtın sovetterinen, oo çuuk turgan gorodton başka deremnelerden, sovhostordon, fabrik zavodtordon—sovetke tudar 2500 kiziniñ vazьna bir delegat tudular. Rajonnıñ sezd çuundarьnañ 12500 vastra çurt kiziniñ toozьnañ bir delegat tudular.

5. **Kareldın Avtanom SSR-da** sezd çuundarga keler delegatardь gorodtın sovedinen, oo çuuk turgan, gorodton başka deremnelerden sovhostordon, fabrik — zavodtordan—sovetke tudar 300 kiziniñ vazьna bir delegat tudular. Rajonnıñ sezd çuundarьnañ 1500 vastra çurt kizilerdin toozьnañ bir delegat tudular.

6. Kьrgьstьn Avtanom SSR-da sezd çuundarga keler delegatardь, gorodtьn sovedinen, oo uuk turgan gorodton vaşka deremnelerden, sovhostordon fabrik—zavodtordan—sovetke tudar 1000 kiziniн vazьna bir delegat tudular. Rajonnьn sezd uundarynaн 5000 vashtra urt kizilerdin тоozьnaн bir delegat tudular.

7. Kьmьnьn Avtanom SSR-da sezd çuundarga keler delegatardь—gorodtьn sovedinen, oo uuk turgan gorodton vaşka deremnelerden, sovhostordon, fabrik—zavodtordan—sovetke tudar 1000 kiziniн vazьna bir delegat tudular. Rajonnьn sezd uundarynaн 5000 vashtra urt kizilerdin тоozьnaн bir delegat tudular.

8. Nemets—Povolozija Avtanom SSR-da sezd çuundarga keler delegatardь—gorodtьn sovedinen, oo uuk turgan gorodton vaşka deremnelerden, sovhostordon, fabrik—zavodtordan—sovetke tudar 500 kiziniн vazьna bir delegat tudular. Rajonnьn sezd uundarynaн 2500 vashtra urt kizilerdin тоozьnaн bir delegat tudular.

9. Tatarдьn Avtanom SSR-da sezd çuundarga keler delegatardь—gorodtьn sovedinen, oo uuk turgan gorodton vaşka deremnelerden, sovhostordan, fabrik—zavodtordan—sovetke tudar 2000 kiziniн vazьna bir delegat tudular. Rajonnьn Sezd guunьnaн 10000. vashtra urt kizilerdin тоozьnaн bir delegat tudular.

10. Cuvaytьn Avtanom SSR-da sezd çuundarga keler delegatardь gorodtьn sovedinen, oo uuk turgan gorodton vaşka deremnelerden, sovhostordon, fabrik—zavodtorynaн—sovetke tudar 600 kizidin vazьna bir delegat tudular. Rajonnьn sezd uundarynaн 3000 vashtra urt kizilerdin тоozьnaн bir delegat tudular.

11. **Jakuttın Avtanom respublikta** sezd çuundarga keler delegatardь gorodtın sovedinen, oo çuuk turgan gorodton vaška deremnelerden, sovhostordan, fabrik zavodtorьnan—sovetke tudar 500 kizidin vazьna bir delegat tudular. Rajonnın sezd çuundarьnan 2500 vастar çurt kizilerdin toozьnan bir delegat tudular.

12. **Ađgejdin Avtanom Oblasta** sezd çuundarga keler delegatardь gorodtın Sovedinen, oo çuuk turgan gorodton vaška deremnelerden, sovhostordon, fabrik zavodtordan — sovetke tudar 100 kizinin vazьna bir delegat tudular. Raionnın Sezd çuundarьnan 500 vастra çurt kizilerdin toozьna bir delegat tudular.

13. **Votskij Avtanom Oblasta** sezd çuundarga keler delegatarь gorodtın sovedinen, oo çuuk turgan gorodton vaška deremnelerden, sovhostordan, fabrik—zavodtorьnan, sovetterdi tudar 1000 kizinin vazьna bir delegat tudular. Rajonnın sezd çuundarьnan 5000 vастra çurt kizilerdin toozьnan bir delegat tudular.

14. **Inguştın Avtanom Oblasta** sezd çuundarga keler delegatarь gorodtın sovedinen, oo çuuk turgan gorodton vaška deremnelereden, sovhostorьnan, fabrik — zavodtorьnan, sovetterdi tudar 100 kizinin vazьna bir delegat tudular. Rajonnın sezd çuundarьnan 500 vастra çurt kizilerdin toozьnan bir delegat tudular.

15. **Kavardin — Balkardın Avtanom Oblasta** sezd çuundarga keler delegatarь, gorodtın sovedinen, oo çuuk turgan gorodton vaška deremnelerden, sovhostorьnan, fabrik — zavodtorьnan — sovetterdi tudar 200 kizinin vazьna bir delegat tudular. Rajonnın sezd çuundarьnan 1000 vастra çurt kizilerdin toozьnan bir delegat tudular.

16. Kalmıktın Avtanom Oblasta sezd çuundarga keler delegatarı, gorodtın sovedinen, oo çuuk turgan gorodton başka deremnelerden, sov-xostorınan, fabrik—zavodtorınan—sovetterdi tudar 100 kizidin vazına bir delegat tudular. Rajonnın sezd çuundarınan 500 vastra çurt kizilerdin toozınan bir delegat tudular.

17. Kara-Kalpakın Avtanom Oblasta sezd çuundarga keler delegatarı, gorodtın sovedinen, oo çuuk turgan gorodton başka deremnelerden, sov-xostorlorınan, fabrik — zavodtorlorınan, sovetterdi tudar 400 kizidin vazına bir delegat tudular. Rajondordın sezd çuundarınan 2000 vastra çurt kizilerdin toozınan bir delegat tudular.

18. Karacaevın Avtanom Oblasta sezd çuundarınan keler delegatarı, gorodtın sovedinen, oo çuuk turgan, gorodton başka deremnelerden, sov-xostorlorınan, fabrik — zavodtorlorınan sovetterdi tudar 100 kizinin vazına bir delegat tudular. Rajonnın sezd çuundarınan 500 vastra çurt kizilerdin toozınan bir delegat tudular.

19. Komi (Zırjannın) Avtanom Oblasta sezd çuundarga keler delegatarı, gorodtın sovedinen, oo çuuk turgan gorodton başka deremnelerden, sov-xostorlorınan, fabrik — zavodtorınan sovetter tudar 200 kizidin vazınan bir delegat tudular. Rajonnın sezd çuundarınan 1000 vastra çurt kizilerdin toozınan bir delegat tudular.

20. Marijdın Avtanom Oblasta sezd çuundarga keler delegatarı gorodtın sovedinen, oo çuuk turgan, gorodton başka deremnelerden, sov-xostordan, fabrik — zavodtorınan sovetterdi tudar 500 kizidin vazınan bir delegat tudular. Rajonnın sezd çuundarınan 2500 vastra çurt kizilerdin toozınan bir delegat tudular.

21. **Mardvadyň Avtanom Oblasta** sezd çuundarga keler delegatarь, gorodtьň sovedinen, oo çuuk turgan gorodtoň başka deremnelerden, sovhostordan, fabrik — zavodtordan soveterdi tudar 1000 kizidin vazьna bir delegat tudular. Rajonnyň sezd çuundaryňna 5000 kizidin vashtra çurt toozьnan bir delegat tudular.

22. **Ojrottьň Avtanom Oblasta** sezd çuundarga keler delegatarь, gorodtьň sovedinen, oo çuuk turgan gorodtoň başka deremnelerden, sovhostorloryňna, fabrik — zavodtoryňna soveiter tudar 200 kizidin vazьna bir delegat tudular. Ajmaktьň çuundaryňna 1000 vashtra çurt ulustardyň toozьnan bir delegat tudular.

23. **Osetinnyň Avtanom oblasta** Sezd çuundarga keler delegatarь, gorodtьň sovedinen, oo çuuk turgan gorodtoň başka deremnelerden, sovhostordan, fabrik-zavodtoryňna sovetter tudar 200 kizidin vazьna bir delegat tudular. Rajonnyň sezd çuundaryňna 1000 vashtra çurt toozьnan bir delegat tudular.

24. **Cerkestьň Avtanom oblasta** sezd çuundarga keler delegatarь, gorodtьň sovedinen, oo çuuk turgan gorodtoň başka deremnelerden sovetter tudar 40 kizidin vazьnda bir delegat tudular, Rajonnyň sezd çuundaryňna 200 vashtra çurt toozьnan bir delegat tudular.

25. **Cecenderdin Avtanom oblasta** sezd çuundarga keler delegatarь gorodtьň sovedinen, oo çuuk turgan gorodtoň vazka deremnelerden, sovhostordan, fabrik-zovodtoryňna sovetter tudar 400 kizidin vazьna bir delegat tudular, Rajonnyň sezd çuundaryňna 2000 vashtra çurt ulustardyň toozьnan bir delegat tudular.

26. **Хакастардыň Avтаном oblasta** sezd çuundarga keler delegatarь, gorodtьň sovedinen, oo çu-

uk turgan gorodton başka deremnelerden, sovhostorlardan, fabrik - zavodtorlardan, sovetter tudar 250 kizidin vazьna bir delegat tudular, Rajonnyň sezd çuundaryňa 1250 vashtra çurt ulustardyň toozьna bir delegat tudular.

27. Nemetstardьn natsьonal okrugta sezd çuundarga keler delegatarь, gorodtyň sovedinen, oo çuuk turgan gorodtan başka deremnelerden, sovhostordan, fabrik-zavodtorlardan sovetter tudar 75 kizidin vazьna bir delegat tudular, Rajonnyň sezd çuunьna 375 vashtra çurt ulustardyň toozьna bir delegat tudular.

28. Komi (permjatsktyň) natsьonal okrugta sezd çuundarga keler delegatarь, gorodtyň sovedinen, oo çuuk turgan gorodton başka deremnelerden, sovhostoryňa, fabrik-zavodtoryňa sovetter tudar 200 kizidin vazьna bir delegat tudular. Rajonnyň sezd çuundaryňa 1000 vashtra çurt ulustardyň toozьna bir delegat tudular.

Respubliktyň sezd çuunьn—Avtanom Respublikanyň çerinde, oblasttyň sezd çuunьna — Avtanom oblasttyň çerinde, okrugtyň sezd çuunьna — Natsьonal okrugtyň çerinde, ol sezd çuundarga keler delegatardь munajda tudular:

a) Avtanom Respublikta, Respubliktyň sovetter başkarar tös komitedine başkaradьp turgan gorodtyň sovetteri, Avtanom oblasta, oblasttyň sovetter başkarar komitedine başkaradьp turgan gorodtyň sovedi, Natsьonal okrugtarda, okrugtyň sovetter başkarar komitedine başkaradьp turgan gorodtyň sovedi—vojlogьnyň plenum çuundarynda tudup çat.

b) Onoň öske gorodtyň sovetteri, sovhostorь, fabrik-zovodtorь, gorod çuugьna turgan gorodton başka deremneleri, delegetardь rajonnyň sezd çuunьnda tudup çat.

Çaka çurtтың (областың) sezd çуunga, Avtanom respublikтың sezd çуunga, çaka-çurtka başkaradyр турған natsьonal okrugтардың sezd çуunga барар delegatarды munajda tudur çat:

a) Avtanom respublikтардың—respublikтың sezd çуunьна, Avtanom oblastардың—oblastың sezd çуunьна keler delegatarды; gorodтың sovedinen, gorodko çуuk турған deremnelerden, sovхostordan, fabrik-zavodtordan, sovetter tudar 2000 kizidin vazьна bir delegat, çurt deremne турған çerden 10000 vashtra çurt ulustың тоозьнаң bir delegat.

b) Nemetsterdin natsьonal okrugтың sezd çуunьна keler delegatarды; gorodтың sovedinen, gorod çуugьна турған deremnelerden, sovхostordын, fabrik-zovodtorьнаң, sovetter tudar 500 kizidin vazьна bir delegat tudular, deremne çurt çerden 2500 vashtra çurt ulustардың тоозьнаң bir delegat tudular.

c) Komi (permjatskтың) Natsьonal okrugta, okrugтың sezd çуunьна keler delegatarды munajda tudar; gorodтың sovedinen, gorod çуugьnda турған deremnelerden sovхostordan, fabrik-zavodtorьнаң sovetter tudar 2000 kizidin vazьна bir delegat, deremne çurttan 10000 vashtra ulustардың тоозьнаң bir delegat tudular.

Çurt sovetterge, rajonьна, (emeze oo tynej) sezd çуundarga tudular ulustың тоозьна, Avtanom respublikтардың, emeze Avtanom oblastардың sovetter başkarar komitetteri ezilep тургусup çat. Онь ezelep тургусар тузьнда би төмөн айдьлган çakarula¹ başkarьнар; çurtsovetterdin, sovetter başkarar komitetterdin, sovetterdin sezd çуundарьна тургускан ezely bicigi vaza oo yzeri. Onco Rosijanьна sovetter başkarar төs komitettin prizidiumьна тургускан çөvi. Janvar айдьң 11 kynde 1926 çьlda, (Z. B. 1926 ç. 8 № 54 St.). Janvar айдьң 23 kynde 1928 çьlda (Z. B. 1928 ç. 15 № 121 St.). Dekabr айдьң 17 kynde 1928 çьlda (Z. B. 1929 ç. 3 № 41 St.).

Баазь 10 акса.
Цена 10 коп.

52599

На ойратском языке

А. И. ДОСОВ. Как проводить избирательную кампанию 1930 - 31 года в национальных районах.

Перевод К. Филатова.

ЦЕНТРАЛЬНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО НАРОДОВ СССР.
Москва, центр, Никольская, 10.